

TÜRKİYE'DE PSİKOLOJİ¹

Psikolojinin Değişik Kültür Sahalarında Gelişmesine Dair Düşünceler

Fred McKINNEY

("The American Psychologist"te çıkmış olan bu makale muhtelif kısımlarında ciddi bilgi hataları ihtiva etmektedir ve umumi mülahazalarına iştirak etmemize imkan yoktur. Buna rağmen, ekserisi Amerika'dan gelen misafir rektörlerin kanaatlerini aksettirdiği hissini uyandırdığı ve geniş bir okuyucu kitlesine esasen ulaşılmış olduğu için tercümesini faydalı bulduk.)

Son birkaç senedir Avrupa'nın muhtelif kısımlarında Psikolojinin durumuna ait birçok makale yazıldı (Lehner, 1955; Razran, 1958; Summerfield, 1958; Zajonc, 1957). 1958-59 ders yılı için Fulbright okutmam olarak Türkiye'ye gelmek üzere Birleşik Amerika'yı terketmeden önce, bu makaleleri okuyarak Türk Kültüründe Psikolojinin Yerine dair bir yazı yazmayı düşünmüştüm.

Türkiye'de ilk birkaç haftadan sonra, dünyanın bazı diğer yerlerindeki Psikolojinin durumu ile mukayese edildiğinde, araştırma ve profesyonel faaliyetin bu memlekette henüz ilk merhalelerinde bulunduğu ve bunun için de bu meseleye bir makale tahsis etmenin doğru olmadığı neticesine vardım. Mamafih, Türkiye ve komşu memleketlerin batılılaşma ile ilgili meselelerini daha yakından tanıdıkça, Psikolojinin Türkiye'deki inkişafının Afrika-Asya bloğundaki ve belki de daha başka yerlerdeki milletlerin Psikoloji gelişmesini

¹ Fred McKinney, "Psychology in Turkey", *The American Psychologist*, 15: 11, November 1960. Bu makale İngilizce'den Türkçe'ye Tecrübi Psikoloji Asistanları Erol Güngör ve Doğan Cüceloğlu tarafından çevrilmiştir.

* Bu makale daha önce *Tecrübi Psikoloji Çalışmaları* Dergisi'nde basılmıştır- 1961, Cilt 3, sayfa 1-10.

mükemmelen temsil edebileceğini müşahede ettim. Prothro ve Melikian'ın (1955) yazdığı "Araplar ve Yakın Doğu'da Psikoloji" meselesini inceleyen bir makale ve Beynelmillel Psikologlar Rehberi'nin mütalaası Türkiye'de Psikolojinin durumu ile ilgili şartları tahlil eden bir makalenin kıymeti bulunacağına dair hissimi daha ziyade kuvvetlendirdi. Bundan sonra Atatürk Türkiyesi'nde (1923'ten itibaren) Psikoloji ve ilgili disiplinler tarihine ait lüzumlu malumatı toplamaya başladığım gibi, aynı zamanda Orta Doğu'nun bu çabucak gelişen demokrasisinde Psikolojinin besleyebileceği tatbiki teknolojilerin durumlarını keşfetmeye çalıştım.

İSTANBUL'DA AKADEMİK PSİKOLOJİ

Türkiye'deki (İstanbul ve Ankara) Psikoloji tarihine dair kısa bir yazı, Walter Miles tarafından çıkarılan bir 1956 İstanbul Üniversitesi yayınında neşredildi. Bu yazı Türkiye'de Psikolojinin 1915'de G. Anschutz'un İstanbul'a bir kısım aletler ve Tecrübi Psikolojiyi tesis etmek için bir planla gelmesiyle başladığına işaret etmektedir. Bu başlangıç I. Dünya Harbinden sonra Anschutz'un Türkiye'den ayrılmasıyla akamete uğramış, ve onun eserlerinden geriye çok az şeyler kalmıştır. İstanbul'daki hakiki öncü Jean Jacques Rousseau Enstitüsünde çalışmış bulunan ve 1919'da Umumi psikoloji kürsüsünü doldurmak için İstanbul'a gelen Şekip Tunç adında bir Türktü. Kendisi meslek hayatı boyunca umumi sahada birçok klasikleri tercüme etmiştir; bunların arasında William James'in iki ve Freud'un bir kitabı da bulunmaktadır.

1933'de Tecrübi Psikoloji Kürsüsünü tesis etmek için başka bir teşebbüs yapılmış, fakat bu teşebbüs tayin edilenin (Nazilerden kaçan biri) Türkiye'ye gelmeden önce vefatından dolayı muvaffak olamamıştır. Mamafih, 1937'de Jena Üniversitesi'nden William Peters Tecrübi Psikoloji Kürsüsü ve laboratuvar ihtiva eden Pedagoji Enstitüsünü kurmuştur. Berlin'de okuyan ve doktorasını Frankfurt'ta yapan Mümtaz Turhan 1936'da Vatanı Türkiye'ye dönmüş ve Psikoloji tecrübelerinin ilerlemesine iştirak etmiştir. Kendisi ayrıca İngiltere'de Cambridge'de, Bartlett'in yanında da tahsil etmiştir. 1951'de Tecrübi Psikoloji Profesörlüğüne tayin edilmiştir.

İstanbul Üniversitesi'ndeki laboratuvar 1940'tan 1952'ye kadar tetkiklerini iki cilt halinde yayımlamış ve 1956'da, daha önce Yale Üniversitesi mensuplarından olan Walter Miles, Tecrübi Psikoloji çahşmaları'nın ilk cildini çıkarmıştır.

Cambridge Üniversitesi'nden Frederick Charles Bartlett, "Büyük Britanya'da Yeni Psikoloji Cereyanları" adlı bir seri konferans vermek için davet edilmiş ve bu konferanslar ertesi sene İngilizce ve Türkçe olarak bir Üniversite monografisinde yayınlanmıştır. Tecrübi Psikoloji Çalışmaları'nın ikinci cildi 1958'de yayınlanmıştır.

Fulbright tahsisatı İstanbul Üniversitesi'nde ders verme imkanı sağlamıştır: 1952'de Wichita Üniversitesi'nden N. H. Pronko Tecrübi Psikoloji Profesörü olarak çalıştı; 1957-58'de daha sonra Carnegie Tech.'e intisab eden E. P. Hollander Misafir Psikoloji Profesörü idi, derslerinde ampirik Sosyal psikoloji üzerinde durmuştur. 1958-59'da da, önceleri Fort Hays Kansas Devlet Koleji'nde bulunmuş olan Homer B. Reed Tecrübi Psikoloji Misafir Profesörü olmuştur.

Laboratuarda son senelerde birkaç doktora araştırması ve muhtelif küçük araştırmalar yapılmıştır. Son zamanlardaki çalışmalar başarı idrak ve heyecan ifadelerinin tefsiri sahalarında yapılmaktadır. Bu bölümde dört asistan çalışmaktadır, aynı zamanda Tatbiki Psikoloji Kürsüsü kurulması üniversite tarafından kabul edilmiş durumdadır, fakat henüz bir tayin yapılamamıştır. Laboratuardan mezun olmuş birkaç kişi şimdi Birleşik Devletler'de ve İngiltere'de tahsillerine devam etmekte ve klinik, eğitim, endüstri ve askeri sahalarda gittikçe artan Psikolojik hizmet ihtiyacını karşılamak üzere memleketlerine dönmeyi tasarlamaktadırlar. Tecrübi faaliyetlere ilaveten Umumi Psikoloji Kürsüsü de vardır ve bu kürsüyü Ş. Tunç'un çekilmesinden sonra, Piaget'nin birkaç kitabını Türkçe'ye çevirmiş olan S. E. Siyavuşgil işgal etmektedir. İlaveten bu kadroda Ordu Alfa Testlerini Türkçe'ye adapte eden Doçent Refia Uğurel Şemin ve asistanlar bulunmaktadır.

ANKARA'DA AKADEMİK PSİKOLOJİ

Ankara'daki Akademik Psikoloji (Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi) bugün Birleşik Amerika'da tanınan Muzaffer Şerif'in önderliğinde başlamıştır. APA Rehberinden, Şerif'in 1929'da İstanbul Üniversitesi'nden MA, 1932'de Harvard Üniversitesi'nden MA, ve 1935'de Columbia Üniversitesi'nden PhD aldığını anlıyoruz. Gazi Enstitüsü'ne (Türkiye'deki en mühim öğretmen-eğitim enstitüsü) doçent olarak tayin edildi ve 1937'de Ankara Üniversitesi'ndeki yeni Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Psikoloji Doçenti oluncaya kadar çalıştı. Şerif birçok mühim amerikan yayınlarını tercüme etti, bunların arasında Terman

ve Merill'in Binet Testi El Kitabı ve Woodworth'ün Muasır Psikoloji Okulları da vardır. 1945'de Ankara'dan ayrıldı, o zamandan beri Amerika'da faal olarak eser yayınlamaktadır, halihazırda Oklahoma Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. 1945'ten itibaren Ankara'daki kürsü Misafir Amerikalılar tarafından işgal edilmiştir; Bunlardan ilki şimdi Princeton'da olan C. C. Pratt'tır. Kendisi Felsefe Enstitüsü'nü kurmuş ve 1947'ye kadar ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde kalmıştır. Bundan sonra Fulbright tahsisatından 1951 ve 52'de gelen, şimdi Mount Holyoke'de bulunan T. W. Reese'i, yine halihazırda Mount Holyoke'de bulunan John Volkman 1952-53'de takip etmiştir. Volkman'ı Smith-Mundt tahsisatından Spaulding Rogers takip etmiş ve kendisi Türkiye'de 1957'ye kadar kalmıştır, şimdi Sothern Illinois Üniversitesi'ndedir.¹ Brigham Young Üniversitesi'nden Mark K. Allen, 1957-58'de ve muharrir de ertesi ders yılında kürsüyü işgal etmişlerdir. Fulbright Komisyonu APA Azası tanınmış bir eğitim psikoloğunu fakülteye göndermeyi mümkün kılınmış bulunduğu halde, kürsü şimdi boştur. Tayini son safhalarda durduran teknik teferruatı anlayamadım. Bu hadise Türk Kültürünün Psikolojinin gelişmesi için güçlükler gösterdiğine dair hipoteze bir delil olarak kabul edilebilir. Bu şahısların çalışmalarının mühim bir kısmını halen Gazi Enstitüsü'nde Testler ve Ölçme öğreten Hüsnü Ciritli derslerinin tercümelerini yaparak tamamlamıştır. Ciritli birçok Amerikan üniversitelerinde ihtisas yapmış ve Türk okuyucuları için Testler ve Ölçmeler ve Eğitim Psikolojisi üzerine kitaplar adapte etmiştir.

Norman Munn'm Psikolojisi'nin (ikinci baskı 1946) ilk 10 bahsi bir Felsefe öğretmeni tarafından tecüme edilerek 1954'ten itibaren Türkçe'de kullanılabilir hale geldi. 1958'de aynı tercümen, Nadid Tendar, bütün kitabın tercümesini tamamladı. Yalnız Türkçe bilen öğrencilere Batı tecrübi Psikolojisine iyi bir başlangıç teşkil edecek tarzda resimli izahlara Türkçe baskısında da yer verilmişti. Şahsi intibamı, kitabın bir Batılı'nın ümit ettiği kadar tutulmadığı merkezindedir.

Son on yıldır Ankara Üniversitesi'nin bu olgun ve verimli Amerikalılardan faydalanmasına ve bunların her birinin kitap, dergi, alet, nadiren kullanılan teçhizat ve bazı Türklerin hafızalarında kıymetli hatıralar şeklinde bazı miraslar bırakmalarına rağmen, ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin diğer bölümlerinde olduğu gibi, mezun öğrenci grubuna dayanan kuvvetli bir

¹ Spaulding Rogers'a başka yerden elde etmem imkansız olan mühim teferruatları bana temin etmesinden dolayı minnettarım. Ankara'dan Hasan Tan ve George W. Angell, Washington Üniversitesi'nden E.P. Hollander bu makalelerin ilk müsveddelerini okumuş ve ilavelerde bulunmuştur.

Psikoloji birliği ve ananesi ve devamlı ilmi faaliyeti hala inkişaf edememiştir. Fakültede esaslı Psikoloji ananesi arzulayan birçok meslektaşlar, muvaffakiyetsizliği misafir profesörün çalışma müddetinin kısıtlılığına atfetmektedirler. Esas âmilin bu mu olduğu, yoksa sonradan münakaşa edilecek diğer bazı amillerin mi daha çok tesir ettiği henüz cevaplandırılmamış bir sorudur.

Psikolojinin Türkiye'ye en büyük faydası, öğretmenler ve okul müfettişleri için eğitim okulu olan Ankara'da Gazi Enstitüsünde ziyaretçilerin ve dışarda tahsil görmüş psikologların faaliyetlerinden husule gelerek indirekt olmaktadır. Üniversiteler bir sene zarfında 35-70 öğrenciye Psikoloji öğrettiği halde, normal okullar, bilhassa Gazi Enstitüsü Umumi, Çocuk, Ölçme ve Testler, Akıl Sağlığı, Eğitim ve Klinik Psikolojisi dersleri vererek yılda yüz kadar öğretmen yetiştirmektedirler. Eğitim Bakanlığı Gazi Enstitüsü ve diğer yerlerdeki Psikoloji öğretmenlerini, yaz aylarında diğer Türk öğretmenlerine Gençlik psikolojisi, Rehberlik programları ve Eğitim Psikolojisinde seminerler tertip etmek üzere kullanmaktadır. Türkiye'deki bütün lise talebeleri, tecrübi olmaktan ziyade felsefi mahiyette olan umumi bir Psikoloji dersi okumaktadırlar ve Amerikan kolejlerindeki öğrenciler ise, tanınmış bir Amerikan ders kitabı kullanarak bizdeki başlangıç derslerine çok benzeyen bir ders görmektedirler. Gazi'deki ilk Psikologların biri Avusturya'dan gelerek bilahare Amerika'ya giden ve orada yayınları ile tanınan Egon Brunswik'tir.

Indiana Üniversitesi'nden Delton C. Beier, Gazi'de bir yıl kalmış ve halen kullanılmakta olan bir ferdi zeka testi meydana getirmiştir. Maryland Üniversitesi'nde doktorasını yapmış olan Türk psikoloğu Hasan Tan, şimdi Gazi'de Psikoloji öğretmektedir. Kendisi son zamanlarda S. R. Pressey ve Francis Robinson'un Psikoloji ve Yeni Eğitim adlı eserini tercüme etmiş bulunmaktadır.

PSİKOLOJİNİN YAVAŞ GELİŞMESİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Türkiye'de bulunduğum müddetçe, hem kendime, hem de başkalarına mütemadiyen şu soruyu soruyordum: Psikoloji, gerek istanbul'da, gerekse Ankara'da nisbeten erken başlamasına rağmen ve Batıdan son derece kaliteli Psikologlar vasıtasıyla intikal etmesine rağmen niçin bir ilim ve teknoloji olarak yerleşmemiştir?

Türkiye'deki Psikolojiyi, bu ilmin Albee'nin (1955) Kuzey memleketlerinde incelemiş olduğu durumu ile karşılaştırınca, henüz bir canlılık ve sistemli zevke dönüşemediğini görürüz. Türk Psikologları arasında (Kuzey memleketlerindeki aksine) Amerikan dergileri geniş çapta okunmuş ve sindirilmiş değildir. Talebe seçimi, henüz, birbirini teşvik edecek, ferdi okuma ve araştırma yapabilecek bir ilerlemiş talebe grubu meydana getirecek kadar incelikle yapılamamaktadır. Kuzey memleketlerinde olduğu gibi, Psikologlar veya Psikologlarla talebeler arasında Batıdakine kıyasla çok az bir münasebet vardır. Türkiye'de bir Psikoloji Cemiyeti bulunmakla beraber bu cemiyetin sadece ismen mevcut olduğu söyleniyor.

Psikoloji, her iki Üniversitede de, Edebiyat Fakülteleri'ne yerleştirilmiş ve biyolojik veya sosyal ilimlerden ziyade Felsefe'ye bağlanmıştır. Üstelik ders seçimleri hususunda bölümlerarası mübadele de pratik bakımdan imkansızdır. Her iki Üniversitede de Profesörler, Psikolojinin ancak bir kaç tane zeki, ilim kafasına sahip ve istekli talebeyi cezbetmesine üzülüyorlar. Daha iyi talebeler, büyük bir nisbette, itibarlı ve serbest iş bulabilecekleri sahalara girmektedirler. Üniversitelerde Psikoloji daha sıkı bir şekilde teknik ve sosyal ilimlere veya Pedagojiye bağlansa, ve bu sahaların başında bulunanlar Psikolojik görüş ve metodolojinin memleket inkişafında kendilerinin yaptığı yardımı nasıl genişletip arttırdığını görselerdi, şüphesiz, bu inkişafı evvelkinden daha süratli olurdu. Türkiye'de ve Ortadoğu'nun diğer bölgelerinde Akademik Psikoloji, inkişaf ettiği yerlerde, okullar, sağlık müesseseleri ve idari hizmetle sıkı bir münasebet kurmuştur. Mesela Page (1959), Mısır'da Psikolojinin ehemmiyet kazanmasını, insanın istihsal gücünü artırmaya yöneltmiş bir milli politikaya bağlıyor. Keza Wickert (1960) 33 Afrika kolej ve Üniversitesinde Psikoloji bölümü bulunmadığı halde sanayi sahasında 62 ve her sahada çalışan 183 tane Psikoloğun mevcut olduğundan bahsediyor.

Psikolojinin ağır inkişafı, acaba, eski Katolikliğin skolastik olmayan ampirik psikolojiye karşı takındığı gibi, İslami kültürün mukavemetinden mi ileri geliyor? Derin bir kültürel mukavemetin mevcudiyeti görülmele beraber, bunun hususiyle çağdaş dini tavırlarla ilgili olduğunu gösteren bir alamet mevcut değildir. Kur'an, öğrenme ve aydınlanmaya önem vermekte ve tahsilli müslümanlar Ortodoks hristiyanlardan çok protestanlara veya reformcu musevilere benzemektedirler.

Bowra'mın (1958) bahsettiği ve misafir Profesörlerin de açıkça gördüğü gibi, Doğu ve Batının şiir ve atasözlerine olan iştihakı arasında mevcut kayda

değer fark da bir başka hipotez teşkil ediyor. İnsan tecrübesi ve davranışını anlama ihtiyacı acaba daha objektif bir usulden çok, ananevi ve müessir bir şekilde şiiire karşı olan bu şiddetli bağlılıkla mı tatmin edilmiştir? Şüphesiz faktörlerden birini bu teşkil etmektedir.

İslam kültüründeki diğer unsurlar ve Batılılaşmayı taahhüd etmesine rağmen, Türk ruhunda hala bir yer işgal eden Osmanlı tarihi de Psikolojinin kökleşmesini güçleştirebilir. Yüksek mevkideki kimselerin sahip oldukları kudret ve otorite ise, demokratik idealleri kabul ettiği halde, herhangi bir Batı memleketindekinden çok daha kuvvetlidir. Ayrıca, ferdi ve kitleden gelen inşiyatif henüz kuvvetle gelişmemiştir. Dış kuvvetlere karşı fatalist bir boyun eğme şeklinde bir kültürel temayül vardır ki gerek Atatürk nesli, gerekse ondan sonra gelenler hep bununla mücadele etmişlerdir. Bu türlü atitütler de ferdi mesuliyet ve yeterliğe mani olmaktadır.

Yukarıda zikredilen faktörlerden birçoğu Türkiye'de Psikolojinin yavaş inkişafının izahına yardım etmektedir: Fakat bunlardan muhtemelen en önemlisi, Psikolojinin smai-ticari Batı kültürünün bir veçhesini ifade ettiği vakıasıdır.²

Liderleri arasında gayet şuurlu bir batılı gayret ve başarısına sahip olan Türkiye'de Batılılaşmanın kısa fakat dinamik bir tarihi vardır, ve bu meydana, daha çok, Batı'nın teknik tarafına önem verilmiştir. Diğer taraftan aynı derecede kuvvetli Şarklı ve Atatürk-öncesi atitütler de, üniversite talebeleri arasında dahi, rol oynamakta ve insan davranışlarını izah eden Modern Psikolojinin kabulüne de tesiri bulunmaktadır. Neticede, mühendislik sahasındaki teşebbüsler, insan davranışında müessir olan ilim ve tekniklerin (görünüşe göre, Tıp dahil) önüne geçmiştir. İngilizce tedrisat yapan Ortadoğu Teknik Üniversitesinin kısa zamanda Ankara Üniversitesinden daha sür'atle gelişmesi de, Batılılaşma programında Psikolojinin nazari bir ilimden ziyade bir teknik olarak kabul edilmesi lüzumuna işaret etmektedir.

MÜSTAKBEL TÜRK PSİKOLOJİSİ

² Psikolojinin inkişafıyla Batı kültüründeki sınıai-ticari kompleks arasındaki aşikar münasebet "International Directory of Psychologists"de listesi verilen Psikolog sayısının memleketlere göre mukayesesinde görülüyor. Birleşik Devletler (listeye konmamıştır ve psikolog sayısı itibariyle en öndedir) hariç, listenin başında Almanya, sonra Japonya, İngiliz İmparatorluk camiası ve Kanada geliyor. Arada bir boşluktan sonra liste Fransa, Sovyet Rusya, Avustralya ve Hollanda ile devam ediyor. Bunlar, 70 milletten mürekkep listenin en başında olanlardır.

Genç Türklerin kıymet ve kanaat atmosferi:

Allport'un (1957) Amerika ve Avrupa psikolojik nazariyeleri üzerinde yaptığı tahlil çerçevesinde, Türkiye'nin, bugün, teknik sahalarda Amerika'yı örnek almasına rağmen, Avrupalı kanaat iklimini daha çok aksettirir olduğu görülmektedir. Talebeleri Pozitivizm veya beyin modellerinden ziyade, izahların şahsiyet bütünlüğü çerçevesinde yapmaktadırlar. Bugünün Türk Gençliği, Atatürk'ün Pragmatizmine olan şiddetli tutkunluğunun ortaya çıkardığı İslami-Avrupalı tesirleri aksettirmektedir. Kıymet hükümleri, ve Gillespie ve Allport'un tasvir ettiği (1955) daha ziyade içe dönük olan davranışları itibariyle Amerikalılardan ziyade Avrupalı talebelere benzemekle beraber, diğer taraftan da her iki memleket arasındaki alış veriş vasıtasıyla Amerikan gençliği ile temastadırlar. Atitüt ve davranışları fazla bir "hareketlilik, canlılık ve ıslahçılık" göstermemektedir.

Tatbiki Psikolojideki inkişaflar:

İstanbul ve Ankara'da eskiden beri sadece okullarda değil, aynı zamanda, tıbbi, sıhhi, idari ve askeri müesseselerde de kaliteli psikolog ihtiyacının gittikçe daha çok duyulduğu anlaşılıyor. İstanbul'daki Trafik bürosunda ve Devlet Demiryolları İdaresinde birer Psikoteknik laboratuvarı kurulmuş, Ankara Teknik Öğretmen Okulu'nda da yine böyle bir laboratuvar tesis edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye'deki okullara yardımda bulunmak üzere bir "Test Bürosu" kurmuştur. Boston Üniversitesi'nde Ölçme ihtisası yapmış olan George W. Angell bu büroda önce Smith-Mundt bursu ile daha sonra da I.C.A. tarafından tayin edilmek suretiyle 1956'dan beri müşavirlik yapmaktadır. Kendisinden önce aynı serviste Boston'da doktora yapmış olan George A. Prescott ve ondan sonra da Claud F. Bridges çalışmışlardı. Şimdi bu büronun müdiresi olan Feriha baymur, Rehberlik doktorası yapmak üzere gittiği Illinois Üniversitesi'nden henüz dönmüştür. Yakın zamanda, Minnesota'da doktora yapan Kenneth Nelson, araştırma müşaviri olarak büroya tayin edilmiştir. William Kvaracens (Harvard'da doktora yapmıştır) tarafından altı yıl önce tesis edilen bu servis, kuruluşundan beri psikolojik testlerin eğitiminde kullanılışı ve kıymet üzerinde öğretmenlere bir hayli bilgi vermiştir. Halen başarı testlerinin geliştirilmesi, Türk lise ve yüksek tahsil müesseselerindeki talebe seçimine yardım ve muhtelif tahsil seviyelerine ait testlerin standardizasyonu üzerinde çalışılmaktadır.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden gelen misafir araştırmacılar vasıtasıyla de Psikoloji ile ilgili bazı enteresan faaliyetler yapılmaktadır. Rhodes'da okuyan ve Ford bursu ile gelip halen Princeton Üniversitesi'nde vereceği doktorayı hazırlayan Fred Frey, Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin kıymetleri üzerinde geniş çapta bir araştırma yapmıştır. Sosyal Teknisyen olarak çalışan Betty Shvey, İstanbul kız Koleji'nde bir "Ana Okulu Teknisyenleri yetiştirme Kursu" kurmuştur. Robert Kolej müdür muavini bulunan A. Allen, Kaliforniya Üniversitesi'nde doktora yapmış bulunan bir psikologtur. Henüz yeni teşekkül etmiş bulunan, ve Amerikan terbiye sistemini takip eden Ortadoğu teknik Üniversitesi, sadece geçici zaman için Fulbright'la gelen ilim adamlarını değil, aynı zamanda, Kolombia Üniversitesi'nde MA ve Illinois'de doktora yapan Hasan Tan ve Mithat Enç gibi Amerika'da yetişmiş iki Türk Psikoloğunu da kadrosuna almış bulunmaktadır. Sosyal Teknisyenlik, Psikolojiden daha az gelişmiştir. Psikiyatri, psikoterapiye fazla ehemmiyet vermeden, bilhassa İstanbul'da ilerlemektedir. Psikoloji ile henüz pratik bir teması yoktur.

Prothra ve Melikian'ın (1955) Arap dünyasında psikolojinin durumu hakkındaki teşhisleri; şehirleşme, sanayileşme, kitle halinde istihlal ve tevezzü, sosyal müesseselerde değişme, okur-yazar sayısını ve nüfus başına milli geliri-Psikolojik anlayış ve tekniğin daha fazla kullanılmasını gerektiren faaliyetlerin hepsini-gittikçe artırmaya doğru giden Türkiye ve böyle bütün diğer milletler için de söylenebilir. Bu memleketler Batıya ve bilhassa Amerika'ya bol araştırma bulguları, bir veya daha fazla yıl kendileriyle beraber çalışan profesörleri, hariçte, tahsilini ilerletmeye ihtiyacı olanlara yaptığı yardım ve nihayet kitap ve periyodikleri temin maksadıyla yönelmektedirler. Bu ihtiyaçlara cevap veren Batılılar, içine girdikleri kültür kompleksini anlayarak ve meydana getirebilecekleri terakkinin nev'i ve sürati hakkında realist görüşlere dayanarak çalışmalıdırlar: Aksi halde, hayal kırıklığına uğrayacaklar ve gittikleri memlekete yardım için harcadıkları gayret boşa çıkacaktır.

Türkiye ve komşuları, asırlarca evvel inkişaf etmiş ve kendi halkını dünyanın sabırlı, anlayışlı, duygulu ve kültürlü vatandaşları olarak beslemiş olan kültürleri vasıtasıyla Batı Dünyası ile teması temin edebilirler. Kalbi Doğuda, kafası Batıda olan bu muhitte Batılı kıymet sistemi daha itinalı bir tartma, değerlendirme ve inkişafa zemin bulabilir.

BİBLİYOGRAFYA

- ALBEE, G. W. Psychology in the northern countries. *Amer. Psychologist*, 1955, 10, 82-83.
- ALLPORT, G.W. European and American theories of personality. In H. P. David and H. V. Brackew (eds), *Perspectives in personality theory*. New York: Basic books, 1957, Chap. 1.
- BOWRA, G. M. Poetry and tradition. *Diogenes*, 1958, 22, 16-26.
- GILLESPIE, J. M. and ALLPORT, G. W. *Youth's outlook on the future*. New York: Doubleday, 1955.
- JACOBSON, E. H. (Ed). *International Directory of Psychologist*. Netherlands: Royal Van Gorcum, 1958.
- LEHNER, G. F. J. Psychological training facilities in Austria and West Germany. *Amer. Psychologist*, 1955, 10, 79-82.
- MILES, W. R. (Ed). *İstanbul Üniversitesi Tecrübi Psikoloji Çalışmaları*. Vol. 1. İstanbul: Baha Matbaası, 1956.
- PAGE, H. E. Psychology in Egypt. *USN ONR tech. Rep.*, 1959, No. ONRL 24-59.
- PROTHRO, E. T. AND MELIKIAN, L. H. Psychology in the Arab Near East. *Psychol. Bull.*, 1955, 52, 305-310.
- RAZRAN, G. Psychology in communist countries other than the USSR. *Amer. Psychologist*, 1958, 13, 177-178.
- SUMMERFIELD, A. Clinical Psychology in Britain. *Amer. Psychologist*, 1958, 13, 171-176.
- WICKERT, F. R. Industrial Psychology in Africa. *Amer. Psychologist*, 1960, 15, 163-170.
- ZAJONC, R. B. Psychology in Poland. *Amer. Psychologist*, 1957, 12, 730-733.

“PSİKOLOJİ ÇALIŞMALARI” DERGİSİ MAKALE YAZIM KURALLARI*

1. Dergiye gönderilecek yazılar, A4 boyutlarında beyaz kağıda üst, alt, sağ ve sol boşluk 2,5cm bırakılarak (16 x 24,7'lik alana) çift aralıklı ve düz metin olarak yazılmalıdır (Bu ölçüler, gönderilen tablo ve grafiklerin dergi sayfa boyutları dışına taşmaması ve daha kolay kullanılmasını sağlayacaktır).

2. Posta yolu ile gönderilen yazılar 4 kopya olarak gönderilmeli ve uzunluğu 25-30 sayfayı geçmemelidir.

3. Yazılarda Türk Dil Kurumu'nun yazım kılavuzu örnek alınmalı, yabancı sözcükler yerine olabildiğince Türkçe sözcükler kullanılmalıdır. Türkçe'de pek alışılmamış sözcükler yazıda kullanılırken ilk geçtiği yerde yabancı dildeki karşılığı parantez içinde verilmelidir.

4. Yazılar başlık sayfası, özet (Türkçe ve İngilizce), anahtar kelimeler (Türkçe ve İngilizce), ana metin, kaynaklar, ekler, tablolar, şekil başlıkları, şekiller, yazar notları ve yazışma adresi ile genişletilmiş İngilizce uzun özet (summary) bölümlerini içermelidir.

a) **Başlık sayfası:** En fazla 10-12 kelimedenden oluşan makale başlığı, kısa başlık (kelimeler arasındaki boşluklar ile beraber en fazla 50 karakter), yazarların adı ve soyadı, unvanı ve çalıştığı kurumu içermelidir.

b) **Özet ve anahtar sözcükler:** Özet, Türkçe ve İngilizce olmak üzere her iki dilde 'Özet' ve 'Abstract' başlıkları altında 200 kelimeyi geçmeyecek şekilde olmalıdır. Anahtar kelimeler (3 ile 10 arasında) Türkçe özetin altında 'Anahtar Kelimeler' ve İngilizce özetin altında 'Key words' başlığı kullanılarak verilmelidir. Türkçe ve İngilizce özetin her biri yeni bir sayfadan başlamalıdır. İngilizce özetin (Abstract) başına makalenin İngilizce adı da yazılmalıdır.

c) **Ana metin:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Görgül makalelerde metin, sırasıyla giriş, yöntem, bulgular ve tartışma bölümlerinden

* “Psikoloji Çalışmaları” Dergisi makale yazım kuralları “Türk Psikoloji Dergisi” makale yazım kuralları esas alınarak hazırlanmıştır. 26. sayıdan itibaren bu kurallar esas alınmalıdır.

oluşmalıdır. Kısa başlık her sayfanın sağ köşesinde, yanında sayfa numarası olacak şekilde tekrarlanmalıdır. Makalenin başlığı ana metnin ilk sayfasın da yer almalı ve başlıktan sonra, "Giriş" alt başlığı yazılmadan paragraf ile metne başlanmalıdır. Yöntem, Bulgular ve Tartışma bölümleri yeni bir sayfadan başlamalı bir bölüm bittikten sonra, aynı sayfada diğeri onu izlemelidir.

Giriş bölümü, yapılan araştırma ile ilgili olarak, literatürdeki yaklaşım ve bulgular ile araştırmanın amacım içermelidir.

Yöntem bölümü örneklem, veri toplama araçları ve işlem olmak üzere 3 alt bölümden oluşmalıdır.

Bulgular araştırmanın denencelerini test etmek amacı ile kullanılan istatistiksel analizleri, her değişkene ait ortalama ve standart sapma değerlerini içermelidir. Tablolar ve şekiller ayrı bir sayfada yazının en sonunda verilmelidir. Ayrıca verilecek olan tablolarda ortalamalar X şeklinde, standart kaymalar da S şeklinde gösterilmelidir.

Sıklıkla kullanılan istatistiksel teknikler metin içinde rapor edilirken aşağıda belirtilen şekilde olmalıdır:

Varyans analizi:

...yaş değişkeninin temel etkisi anlamlıdır ($F(1, 123) = 5.43, p < .05$).

Korelasyon ve kaykare değerleri rapor edilirken denek sayısı (n) ve t, F çoklu karşılaştırmalar (Tukey testi gibi) rapor edilirken serbestlik derecesi (sd) mutlaka verilmelidir. Regresyon analizleri rapor edilirken R, R^2 , F, Beta, T ve p değerleri verilmeli; faktör analizi rapor edilirken ise her bir faktör altındaki maddelerin faktör yükleri (factor loadings) ve her bir faktörün açıkladığı varyans bilgileri verilmelidir.

Tartışma bölümü, araştırma bulgularıyla literatür ışığında açıklanmasını, tartışılmasını içermelidir.

d) **Kaynaklar:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Metin içinde belirtilen tüm kaynaklar 'Kaynaklar' listesi içinde yer almalıdır.

Metin içinde kaynaklara atıfta bulunurken yazarların soyadları ve yayın tarihi kullanılır.

Örnekler:

Savaş (1985) ...

Savaş'a (1985) göre...

File ve Smith (1992) ...

Martin, Sheldon ve Yaffee (1994)...

Yazar sayısı 3 ile 5 arasında ise, metin içinde geçtiği yerde yukarıda olduğu gibi verilir, yazar sayısı 6 veya daha fazla ise metin içinde ilk geçtiği yerden itibaren Smith ve arkadaşları (1980) olarak verilmelidir.

Cümle sonunda birden fazla esere atıfta bulunuluyor ise kaynaklar parantez içinde alfabetik sıra ile verilmelidir.

...(Doğan, 1987; Kleft ve Dobson, 1990; Smetih ve ark., 1980; Winson, George ve Zeng, 1986).

Kaynaklar bölümünde kaynaklar alfabetik sıra ile verilmelidir. Birden fazla yazarlı Türkçe ve yabancı kaynaklar için son yazarın soyadından önce '&' işareti kullanılmalıdır.

Örnekler:

Hewstone, M. (1989). *Causal Attribution*. Basil Blackwell, Oxford.

Moscovici, S. (1984). The phenomenon of social representations. In M. Farr and S. Moscovici (Eds.), *Social Representations*. Cambridge University Press.

Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548-573.

Ataoglu, S., Ataoglu, A., Özkan, M., Sır, A., Erdoğan, F., Nas, K., Gür, A. & Saraç, J. (1998). Fibromyalji ve osteartrozlu hastaların ağrı ile başa çıkma davranışları. *Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*, 1(1), 29-32.

e) **Ekler:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Araştırmada kullanılan ölçekler gibi ek bilgileri içerir.

f) **Tablolar:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır ve her bir tablo ayrı bir sayfada verilmelidir. Tablo numarası ve Tablo başlığı tablonun üstünde kelimelerin baş harfleri büyük olarak yer

almalıdır. Gönderilecek olan tablolar MS Excel'de hazırlanmalıdır.

Örnek:

Tablo 1. Katılımcıların ADÖ' den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ile Ortalamalar Arası Farklara İlişkin t Değerleri

Alt Ölçekler	Boşanma Sürecinde (n=30)		Evli (n=30)		t
	X	Ss	X	Ss	
PRÇ	2,7	0,86	1,7	0,54	4,33**
İLT	2,4	0,69	1,7	0,43	4,02**
ROL	2,6	0,64	1,9	0,40	3,69*
DTV	2,5	0,84	1,7	0,43	4,49**
GİG	2,5	0,64	1,9	0,35	5,74**
DVK	2,3	0,72	1,9	0,40	3,07
GNF	2,5	0,77	0,6	0,44	5,16**

*p<.05

** p<.001

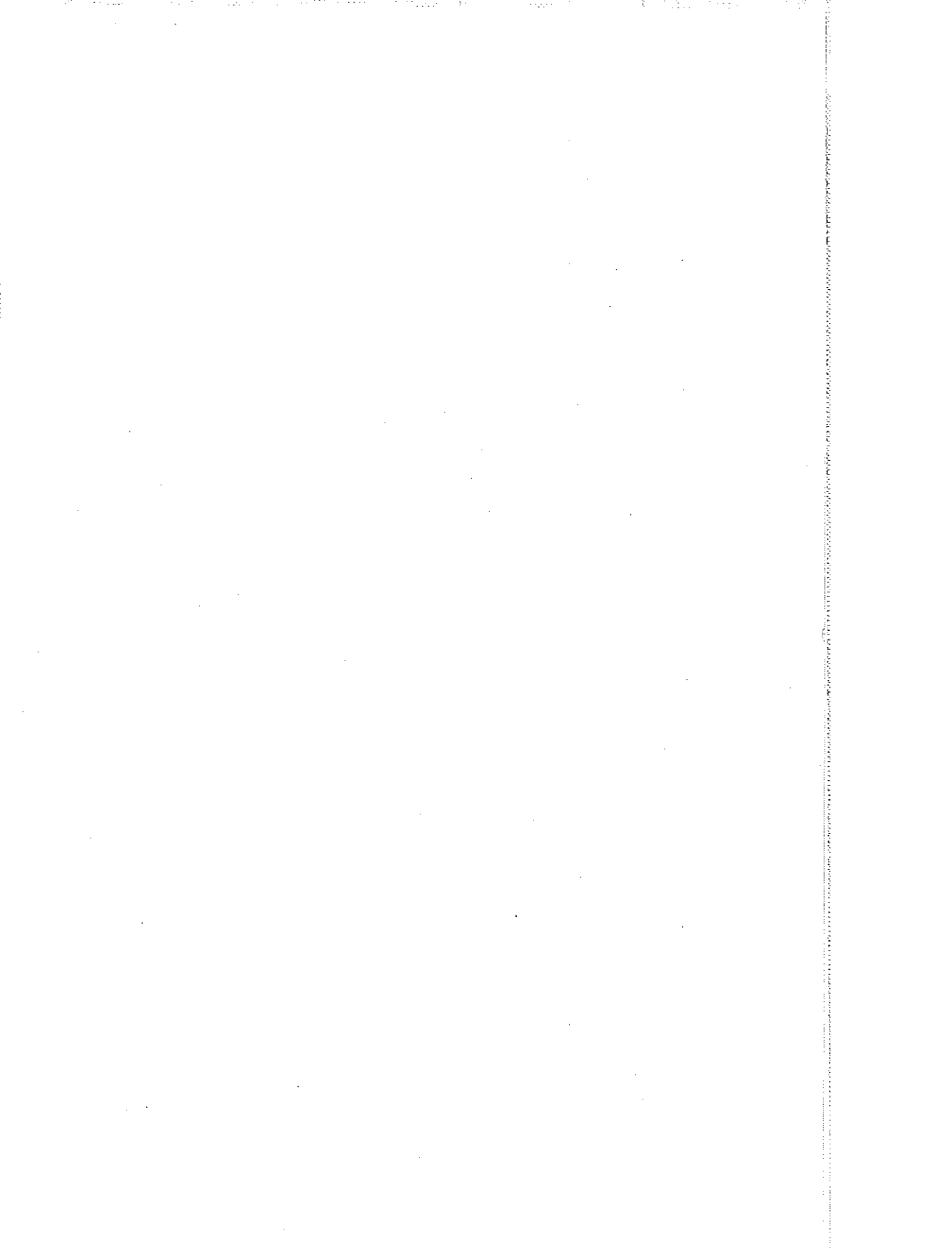
g) **Şekil başlıkları ve şekiller:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Şekil numarası ve şekil başlıkları kelimelerin baş harfleri büyük olarak aynı sayfada alt alta verilmelidir. Şekillerin her biri ise ayrı sayfalarda verilmelidir. Ayrıca yazarlara, dizgi sırasında grafiklerde ortaya çıkabilecek bozulmaları önlemek için grafiği yeniden çizebilmek amacıyla grafik verilerini Excel dosyasında ayrı olarak göndermeleri önerilir. Ancak bu tür tabloların metin içinde yer alacak diğer tablolarla karışmasını önleyecek şekilde açıklamalar yer almalıdır. Özel baskı gerektiren şekil ve fotoğrafların masrafı yazardan alınır. Gönderilecek olan tablolar ve şekillerin toplam sayısının 5 ya da 6'yı geçmemesine özen gösterilmelidir.

h) **Yazar notları:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Eğer araştırma bir tez çalışmasının özeti ise veya araştırmayı destekleyen kurum(lar) var ise bu bölümde belirtilmelidir. Ayrıca araştırmacının, araştırmaya katkılarından dolayı teşekkür etmek istediği kişiler de bu sayfada belirtilmelidir.

ı) **Yazışma adresi:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Yazarın veya yazarlardan bağlantı kurulabilecek olan kişinin adresi,

telefon numarası ve varsa faks numarası ile e-posta adresi bu bölümde yer almalıdır. Tek kopya olması yeterlidir.

5. Yazılarda ifade edilen düşüncelerden yazarları sorumludur.
6. "Psikoloji Çalışmaları" Dergisi'nde yayınlanan yazılardan ancak kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Yazının içeriğinde olabilecek çarpıtmalardan alıntıyı yapan ve yayınlayan kişi ya da kuruluşlar Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği ve yasalar karşısında sorumludur.
7. "Psikoloji Çalışmaları" Dergisi'ne gönderilen yazılar yayımlansın ya da yayınlanmasın geri gönderilmez.
8. Yazı, yayma kabul edildikten sonra yazarından metnin ve tabloların MS Word 6.0 veya sonrası sürümüyle, şekillerin ise MS Excel 6.0 veya sonrası sürümüyle yazılmış bir kopyası, 3,5 İnhlik diskette veya CD'de istenir. Şekillerin "Jpg" formatı ile gönderilmesi tercih edilir.
9. Yayın Kurulu, yazıda gerekli gördüğü sözcükleri değiştirebilir.
10. Kurallara uymayan yazılar yayınlanmaz.
11. Telif hakkı İstanbul Üniversitesi'nin belirlediği ücret ya da bu ücret karşılığı kadar dergi adedi olarak ödenir.
12. Yayınlanan her araştırmanın verilerinin 5 yıl süre ile araştırmacı tarafından saklanması zorunludur. Gerek yayın politikamız gerekse dahil olduğumuz ulusal yayın kuruluşlarımızın kuralları gereğince zaman zaman bazı yazıların verileri ve analiz programları yazarlarından istenebilecektir.

Small, illegible text fragments at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side or a scanning artifact.